

Дарко НИКОЛОВСКИ

ЦРКВАТА Св. НИКОЛА ВО С. УЛАНЦИ, ГРАДСКО

Клучни зборови: црквата Св. Никола, с. Уланци, Градско, XVI-XVII век, Зографот Крсте од Велес, XIX век

Апстракт: Црквата Св. Никола во с. Уланци во општина Градско, е една од неколку поствизантиски цркви со делумно сочувано сидно сликарство кое сведочи за непрекинатите творечки активностите во повардарскиот регион. Покрај сидното сликарство од крајот на XVI и почетокот на XVII век сочувани се повеќе икони дело на Зографот Крсте од Велес.

Црквата Св. Никола во селото Уланци (општина Градско)¹ (Сл. 1) е еднокорабна градба со тристрана апсида на исток. Сидана е од кршен камен и варов матер а покриена со двосливен кров. На западната страна долгата трпезарија со пониска елевација е досидана во поново време (1923-25 г.(?)), а камбанаријата во 1928 година. (Сл. 2)

Сводот во наосот денес е затворен со спуштена рамна дрвена таваница а бочните ѕидови целосно варосани во бела боја. Апсидата на источната страна е сосема ниско поставена за разлика од денешната градба која е подигната во височина што упатува на можна обнова во XIX век. (Сл. 3) На оваа констатација оди во прилог живописот од XVII век, делумно сочуваниот во олтарниот простор, кој е автентично сведоштво за постариот објект.

Во црквата се влегува од западната страна преку портал лачно засведен. Над влезот, отсуствува или пак е прекриена со рамната таваница од тремот, нишата во која вообичаено се слика патронот на црквата. Северно од влезот всидани се антички елементи (сполии) што е показател за евентуално постаро култно место на овој простор.² На јужна-

Сл. 1. Општина Градско

та страна има два правоаголни и лачно засведени прозорски окна додека на северната е само еден.

Сидното сликарство од XVII век е сочувано единствено во олтарниот простор. (Сл. 4) Во апсидата, во I зона, насликана е *Службата на светата литургија*. Литургијската служба на архијереите е ориентирана кон Христос IC XC жртва поставен на средината над правоаголната плитка ниша, на окерна подлога (патена) во елипсовиден облик наместо на чесна трпеза. Први до Христос

¹ Уланци во 1550 г. имало 52 семејства и 10 неженети; во 1573 г. - 60 семејства 42 неженети и 4 вдовици, (А. Стојановски, Д. Ѓорѓиев. *Населби и население во Македонија - XV и XVI век*, Скопје 2001, 229.

² За тоа сведочи некрополата на локалитетот Димов

Гроб - Уланци кај Градско (З. Видески, *Димов гроб, село Уланци, Градско*, Македонски археолошки преглед 1, Скопје 2008).

Сл. 2. Поглед од северната страна на црквата Св. Никола во селото Уланци, Градско

Агнец се архангелите ѓакони облечени во бели свечани далматики со окерна трака, лорос, по средината опашан околу струкот и префрлен преку левата рака, со долги лабаруми во десната рака во чиј кружен завршеток е запишано АГНОС^3 . Од обете страни на Агнецот му приоѓаат црковните оци во наклон. Архијереите се насликани во цел раст, во полупрофил со развиени свитоци во рацете. Облечени се во бели фелони, омофори со крупни црни крстови на нив и златни епитрахили. Агнецот е насликан со ореол под главата, прекриен до рамената со аер, врз кој е поставена свездичката. (Сл. 5)

Од југ, прв до Агнецот е *Архангелот Гаврил* АГНОС Г а по него приоѓа *св. Јован Златоуст* СТІ ІΩΖΛΑΤΟΥΣΣ со отворен свиток во рацете со текст од возгласот кој свештеникот го говори пред пеењето на Достојно ест на литургијата по св. Јован Златоуст во кој се слави Богородица: $\text{ЄЗЄЄ / ТО ТН / СПАН / АНАГН / АСАХР / АТОВ}^4$ (Сл. 6)

³ М. G. Parani, *Reconstructing the Reality of Images: Byzantine material Culture and Religious Iconography (11th-15th Centuries)*, Leiden-Boston 2003, 42-50.

⁴ Н. Митревски, *Фрескоживописот во Пелагонија од средината на XV до крајот на XVIII век*, МАНУ, Скопје 2009, 74. (Brightman F.E., *Liturgies Eastern and Western: being the Texts Original or Translated of the principal Liturgies of the Church*, vol. 1 Eastern Liturgies, Oxford 1896, 330, 3.); Н. Митревски, А. Гулевски, *Вход со евангелие, Проскомидија, Голем вход и Раздробление во иконографијата на претставата Литургиска служба на светите отци во црквата Св. Никола во*

Во просторот на ѓакониконот чинодејствува *св. Григориј (Богослов)* СТІ ГРН со отворен свиток во рацете со текст на литургијата по св. Јован Златоуст каде се алудира на моментот на *третото принесување / вознесување* на даровите пред самата инвокација (призив) на Светиот Дух (Епиклеза): $\text{ТАСАЄ / КТОН / СОНС / ННП / РОСФ / ЄРОН}^5$ (Сл. 8)

Од северната страна, на Христос Агнец, му приоѓаат *Архангелот Михаил* АГНОС М со долг лабарум во десната рака а со левата покажува кон Агнецот и *св. Василиј Велики* СТІ ВАСНЛІЄ со отворен свиток во рацете со текст од молитвата на предложението на литургијата по св. Василиј Велики: $\text{О ѢС Ѡ / ѢС НМ / ОН ОТ / ОН ХРА / НІОН Я / РТОН}^6$ (Сл. 7)

с. Зрзе, Прилепско, Културно наследство 28-29 / 2002-2003, Скопје 2004, 159.

⁵ $\text{Τὰ σὰ ἐκ τῶν σὸν Σοὶ προσφέρωμεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα; ΤВОА ѢТ ТВОНХ ТЕБѢ ПРННОСАЩЕ Ѡ ВСѢХЪ Н ЗА ВСА;}$ Твои од Твоите Тебе принесувајќи Ти, за сите и за сè; в. Л. Мирковић, *Православна литургија, II*, Београд 1966, 97.

⁶ Brightman F.E., *Liturgies Eastern and Western: being the Texts Original or Translated of the principal Liturgies of the Church*, vol. 1 Eastern Liturgies, Oxford 1896, 309, 8&14. Н. Митревски, *Фрескоживописот во Пелагонија од средината на XV до крајот на XVIII век*, МАНУ, Скопје 2009, 74. Почеток на молитвата на Предложение што се изговара на крајот од проскомидија = Мирјана М. Машниќ, *Бележки за малку познатата црква Св. Петка во с. Мургаиш*, Патримониум.МК (2015), 253. Има пример каде на свитокот на св. Јован Златоуст е

Сл. 3. Поглед од југоисточната страна на црквата Св. Никола во селото Уланци, Градско

Во првата зона, на северниот сид, на просторот помеѓу апсидата и проскомидијалната ниша, архијерејот кој учествува во литургиската служба е покриен со вар во бела боја и неможе да се идентификува. Во нишата на протезисот насликана е допојасна претстава на младиот првомаченикот *архиѓакомот Стефан*. Стефан носи бел стихар со орнаментиран златен околувратник, а врз левото раме има префрлено црвена наметка. Во десната рака држи висечка кадилница и дарохранилница во левата. (Сл. 10)

На јужниот сид од олтарниот простор насликани се уште двајца несигнирани архијереи кои учествуваат во литургиската служба. Првиот архијереј според своите типолошки особености на портретот (високо отворено чело и долга брада која се шпицесто се стеснува на крајот итн.) би можел да се идентификува како *св. Климент Охридски* (?) додека последниот неидентификуван архијереј во низот е со поголеми оштетувања, сочуван во висина на рамената и десната рака во гест на благослов. (Сл. 9)

испишана молитвата на предложението, која свештеникот ја изговара на крајот на службата на проскомидијата според Литургијата на св. Василиј Велики: О Θ(ΕΟ) С Θ(ΕΟ) С ΗΜΩΝ Ο Τ(ΟΝ) (Ο)ΥΡΑΝΙΩΝ ΑΡΤΩΝ Τ(ΗΝ) ΤΡΟΦ(ΗΝ) Τ(Ο)Υ Π(ΑΝ)ΤΟΣ ΚΟΣΜ(ΟΥ), в.: Ј. Спахиу, *Сликаството во наосот на северниот параклис на Топличкиот манастир*, Патримониум.МК, година 5, број 10, Скопје (2012), 218

Потврда на оваа идентификација, покрај типолошките одлики,⁷ одат во прилог примерите на портрети на св. Климент од блиската околина на Уланци (црквата Св. Троица во соседното село Убого)⁸ и други примери на сесловенските првочители во велешкиот регион во XVII век или во повардарието пошироко од овој период - црквата Св. Горѓи во с. Црквино, Велешко⁹ и црквата Св. Петка во с. Црешнево во општина Чашка каде е покрај Климент е насликан и св. Наум Охридски.¹⁰

Климентовиот лик во османлискиот период, надвор од охридската средина, веќе е регистриран во повеќе примери.¹¹

⁷ Има случај каде типолошките одлики на Климент и Наум не соодвејствуваат со воспоставенот образец во охридскиот културен круг, но има примери што даваат основа да се прифати идентификацијата според актуелните натписи, како што е примерот со Кучевишкиот манастир Св. Архангели (А. Серафимова, *Кучевишки манастир Свети Архангели*, Скопје 2005, 46-47.)

⁸ Д. Барџиева, *Претставата на св. Кирил Филозоф во црквата во с. Црквино*, Културен живот 2-3, Скопје 1994, 40, заб.6.

⁹ Исто, 39-41: Д. Николовски, *Прелиминарни конзерваторски истражувања на црквата Св. Горѓи во с. Црквино, Велешко*, Зборник радова Ниш и Византија XIV (Ниш 2016), 476.

¹⁰ Д. Николовски, *Прилог кон проучувањата на поствизантиската уметност во општина Чашка, велешко*, Патримониум.мк (бр. 15), Скопје 2017, 264.

¹¹ Климент се јавува во низот на стоечките архијереи во композицијата Поклонување на агнецот во

Сл. 4. Поглед на олтарниот простор, црква Св. Никола во селото Уланци, Градско

Сл. 5. Христос Агнец, олтарна апсида, црква Св. Никола во селото Уланци, Градско

црквата Св. Илија во с. Долгаец, Прилеп (Г. Суботиќ, *Охридската сликарска школа од XV век*, Скопје 1980, 54-55, сл. 28), потоа во фризот на втората зона на ѓакониконот или протезисот во Топличкиот манастир каде св. Климент е претставен и како монах во припратата на црквата св. Никола од 1535 г. и како архијереј во протезисот на олтарот од 1537 г. (Ц. Грозданов, *Портрети на светители*, 99, сл. 26, 27; З. Расолкоска-Николовска, *Топличкиот манастир во светлината на новите истражувања*, Климент Охридски и улогата на Охридската книжевна школа во развитокот на словенската писменост, Скопје 1989, 323-326, 330-331;) и конечно во композицијата Седмочисленици во припратата на Слимничкиот манастир од 1612 г. (Ц. Грозданов, *Појава и продор портрета Климента*, ЗЛУ 2, Нови Сад 1967, 64-70; Истиот, *Портрети на светители*, 103, 115.)

Во конхата на апсидата насликана е допојасна претстава на *Богородица Знамение*¹² со малиот Христос во медаљон на градите. Малиот Христос IC XC е насликан допојасно со десната рака во гест на благослов а во левата држи затворен свиток.

Композицијата Благовештението вообичаено е претставено во втората зона од обете страни на апсидалната конха. Северно од апсидата насликан е *архангелот Гаврил* од композицијата Благовештение. Тој е претставен со широко отворени крилја, исчекор и гест на благослов кон Богородица. Моментот на исчекор кон Богородица е потенциран со благо развироен химатион на архангелот. (Сл. 11)

Зад архангелот Гаврил насликана е неидентификуваната фигурата, фронтално поставена и во цел раст но со помали димензии поради просторот кој го зазема проскомидијалната ниша под неа. Оштетувањата во горната половина на претставата не овозможуваат да се идентификува ликот. Засага, делумно можно е да се распознае долгата црвена наметка и појасот на половината на светителот. Фрагментарно сочувани стопала од друг светител во нивото до под колената се сочувани северно од светителот. Од повардар-

¹² М. Татић-Ђурић, *Икона Богородице Знамења*, ЗЛУ 13 (Нови Сад 1977), 3-23.

Сл. 6. Архангелот Михаил и св. Василиј Велики, олтарна апсида, црква Св. Никола во селото Уланци

Сл. 7. Архангелот Гаврил и св. Јован Златоуст, олтарна апсида, црква Св. Никола во селото Уланци

ските примери, приближно од овој период, Благовештението го придружуваат старозаветните пророци Давид и Соломон.¹³ И во овој случај би можеле да препоставиме дека се работи за истата концепција¹⁴ иако присуството на повеќе фигури

¹³ Д. Николовски, *Прилог кон проучувањата на поствизантиската уметност во општина Чашка, велешко*, Патримониум.мк (бр. 15), Скопје 2017, 266, сл.11-12.

¹⁴ Сликањето на старозаветните цареви Давид и Соломон во контекст на Благовештението е воспоставена традиција, која низ нивните пророчки текстови ја потенцира историската нитка на Христовата лоза, в.:

Г. Бабић, *Краљева црква у Студеници*, Београд 1987, 99; (Матеј 11, 28-29); Соломон држи текст „Затоа Са-миот Господ ќе ви даде доказ: ете, Девица ќе зачне и ќе роди Син, и ќе Му го дадат името Емануил.“ кој се препорачува во прирачниците кај пророкот Исаија (Ис 7, 14), в. М. Медић, *Стари сликарски приручници II*, Београд 2002, 199, 539; М. Медић, *Стари сликарски приручници III*, Београд 2005, 253; Текстот кај пророкот и цар Давид (Псалм. 44:10) вообичаено го следи *Благовештението* (М. Медић, *Стари сликарски приручници III*, Београд 2005, 253) и се чита на литургија на празникот Раѓање на Богородица и Воведение, в. Љ. Поповић, *Фигуре пророка у куполи Богородице Одигитрије у Пећи*, Архиепископ Данило II и негово доба,

Сл. 8. Св. Григориј Богослов,
олтарна апсида, црква
Св. Никола во селото Уланци

Сл. 9. Св. Климент Охридски (?) и неидентификуван архијереј,
јужен ѕид во олтарот, црква Св. Никола во селото Уланци

може да алудира и на некоја друга иконографска содржина следствено што позади Богородица од Благовештението наместо еден од вообичаените старозаветните пророци е претставен св. Роман.¹⁵

На спротивната страна, јужно од апсидата насликана е *Богородица* $\text{MP} \text{ QV}$ од Благовештението. (Сл. 13) Богородица е насликана во цел раст застаната пред престол со кружен наслон и перниче положено на него.¹⁶ Облечена е во темноцрвен мафорион и син фустан. Во левата рака држи вретено додека со десната е отворена кон архангелот држи нишка од преѓа. Заднината е декориран со архитектурна градба од градски амбиент.

До претставата на Богородица од Благовештението од нејзината лева страна насликана е фронтална претставата на *св. Роман Мелод* (?) е делумно оштетена од неговата лева страна. Тој е облечен во бел стихар со златен околувратник.

СА НУ, Одељење историјских наука књ. 17, Београд 1991, 443–464.

¹⁵ Во Слимничкиот манастир во олтарот над Благовештението насликани се светите химнографи Козма Мајумски и Јован Дамаскин непосредно под Давид и Соломон, чии текстови од псалмите се читаат на празниците Раѓање на Богородица, в.: В. Поповска-Коробар, *Ѕидното сликарство во црквата на Слимничкиот манастир*, Патримониум.мк 13 (Скопје 2015) 219.

¹⁶ М. Медић, *Стари сликарски приручници III*, Ерминија о сликарским вештинама Дионисија из Фурне, Београд 2005, 257; А. Серафимова, *Кучевишки манастир Свети Архангели*, Скопје 2005, 63, 258.

Сл. 10. Св. Стефан, северен ѕид во олтарот,
црква Св. Никола во селото Уланци

Сл. 11. Архангел Гаврил од Благовештението, олтарен простор, црква Св. Никола во селото Уланци

Сл. 12. Богородица од Благовештението и св. Роман, олтарен простор, II зона црква Св. Никола во селото Уланци

Неговата десна дланка поставена е отворена кон надвор додека другата е покриена со сина наметка и делумно оштетена така да неможе да се утврди дали држи дарохранилница (?). (Сл. 12)

Наосот од олтарниот простор е поделен со двокатна иконостасна преграда и голем иконос-

тасен крст. (Сл. 14) Иконостасните икони се дело на Зографот Крсте од Велес. На датираните икони од зографот Крсте од црквата Св. Никола во с. Уланци укажала В. Поповска-Коробар.¹⁷

¹⁷ Издвоени се иконите на св. Никола (62,5x46x3) од 1825; Иконата на св. Константин и Елена (61x51x2,5)

Сл. 13. Богородица од Благовештението, олтарен простор, црква Св. Никола во селото Уланци

Иконостасот има два премина, централен со царски двери и северен со врата која води во олтарниот простор. На вратата од северниот премин насликана е фронтална претставата на Архангелот Михаил $\text{С ЯРХІСТРАТНГЯ МІХАНІЯ}$ во цел раст (рег. бр. 11041) (дим. 180x57,5x3); Тој е претставен во полна воена опрема со исукан меч во десната рака и сфера со иницијалите Христови ІС ХС на неа. Според натписот на иконата ја приложили: $\text{ПРІЖНШЯ / КЯЛХГЕРОВЦЯ / МАЛННЪ / ТАСКО ТОШЕ / ХРІСТО / 1832}$. (Сл. 15)

Престолните икони во првиот ред (с-и) се три на број: Богородица со Христос ІР ФV (рег. бр. 11042) (дим. 93x71x2,5); (Сл. 16) Исус Христос (рег. бр. 11048) (дим. 87x66,5x2) (Сл. 17) држи отворен кодекс со текст: $\text{ПРІНДНТЕ КО / МНЪ ВЕН ТРХ / ЖДАЮЩІНСА / Н ВБРЕМЕНЕН / Н Н АЗЪ УПО / КЮОВН / ВОЗМНТЕ / НГО МОЕ НА / СЕБЕ Н НАХЧІ / ТЕСА ЪМЕНЕ / ЮКЪ КРОТОКЪ / ЕСМЪ Н МІРЕНЪ / СРЦЕМЪ}$,¹⁸ и св. Јован Крстител СТЯГЪ ПРРЪКА Н

ПРТЕЧН ІОАННА (рег. бр. 11049) (дим. 87x72,5x2). (Сл. 18)

Царските двери (рег. бр. 11043) (дим. 126x33x3 и 126x33x3) ги приложила $\text{СНЕ ДВЕРН ПРНЛОЖН / САНДЯ МАЛННОВСКА / ОТ НОГАЕВЦН 1828}$. Царските двери се целосно насликани. Во долниот правоаголен дел сместена е композицијата Благовештение додека во горниот заоблен сегмент двајцата пророци Давид и Соломон. На северното крило од композицијата Благовештение СТОЕ БЛГОЕЪ ШТЕІЕ насликан е Архангелот Гаврил додека на спротивното крило Богородица со отворена книга во раката $\text{ВЕЛНЧН / ТЪ ДШЯ / МОА ГДЯ / БУДН / МНЪ ПО / ГЛГО / ЛХ}$. Над архангелот насликана е допојасна претстава на пророкот Соломон $\text{ПРЕМХДРІН СОЛОМОНЪ}$ со отворен свиток во рацете и текст $\text{СЕ ДВА / ПРІНМ / ЕТЪ Н / РОДНТЪ / СНА / ТОН СПЯ / СЕТЪ, ЛЮДН}$,¹⁹ додека над Богородица, пророкот Давид ЦРЪ ДВІДЪ со отворен свиток во рацете и текст $\text{СЛЫШН / ДШН / Н ВНЖД / Н ПРНКА / ОНН / ОУХЪ / ТВОЕ}$.²⁰ (Сл. 19)

од 1827 г.; Царски двери со ктиторски натпис од Синда Малиновска од Ногаевци од 1828 г.; Иконата на св. Димитрија (75,5x57x2,5) што ја приложили Богатиновци, како и северната врата од иконостасот со претставата на архангелот Михаил од 1832 г.; Иконата на св. Димитрија (84x60x3) и уште дваесетина икони и задолтарското Распятие кои Крсте од Велес ги работел со некој помошник од 1833 г., в. В. Поповска - Коробар, *Зографите Крсте од Велес и Крсте Поп Трајанович*, МАНУ 2002, 93-94.

¹⁸ Матеј 11, 28-29.

¹⁹ Соломон држи текст „Затоа Самиот Господ ќе ви даде доказ: ете, Девица ќе зачне и ќе роди Син, и ќе Му го дадат името Емануил.“ кој се препорачува во прирачниците кај пророкот Исаија (Ис 7, 14), в. М. Медић, *Стари сликарски приручници II*, Београд 2002, 199, 539; М. Медић, *Стари сликарски приручници III*, Београд 2005, 253.

²⁰ Текстот кај пророкот и цар Давид (Псалм. 44:10)

Сл. 14. Поглед кон иконостасот на црквата
Св. Никола во селото Уланци

Над царските двери поставена е икона на *Богородица со Христос* БЖІА БЛГ ЛБЕЗНА и двајца светители во аглите (рег. бр. 11047) (дим. 52,5x39,5x3). Во левиот агол насликана е допојасна претстава на св. Никола $\tilde{\text{C}}$: НІКОЛА а во десниот агол архангелот Михаил $\tilde{\text{M}}$: (Сл. 20)

Празничниот ред се состои од 11 икони, без вообичаениот редослед а меѓу кои се вметнати и икони од апостолскиот ред. Од север кон југ поставени се следните икони: св. Тома $\tilde{\text{C}}$: АПЛА $\Phi\omega\mu\alpha$ (рег. бр. 11028), (дим. 39,5x28,5x3) (Сл. 21); *Раѓањето Христово* РЖАДВО ГДЯ НАШЕГ ω ІНС $\tilde{\text{X}}$ С (рег. бр. 11027), (дим. 41,5x27,5x2) (Сл. 22); *Крштевањето Христово* $\tilde{\text{C}}$ ТОЕ БГОВАЛЕНІЕ (рег. бр. 11026), (дим. 41,5x27x2) (Сл. 23); *Св. Петар и Павле* $\tilde{\text{C}}$ АПОСТОЛ ПЕТРГ Н ПАВЕЛГ (рег. бр. 8999), (дим. 40x37,5x2) (Сл. 24); *Влегување во Ерусалим*

вообичаено го следи *Благовештението* (М. Медић, *Стари сликарски приручници III*, Београд 2005, 253) и се чита на литургија на празникот Раѓање на Богородица и Воведение, в. Љ. Поповић, *Фигуре пророка у куполи Богородице Одиутрије у Пећи*, Архиепископ Данило II и негово доба, СА НУ, Одељење историјских наука књ. 17, Београд 1991, 443–464.

ВХОДЪ ВО ІЕРУСАЛИМ ІНС $\tilde{\text{X}}$ С (рег. бр. 8998), (дим. 39,5x28,5x1,5) (Сл. 25); *Воскресение Христово* ВОСКРЕ.... (рег. бр. 8997), (дим. 40,5x28x2) (Сл. 26); *Успение Богородичино* ОУСПЕНІЕ ПРЕСТЫА БЦЫ (рег. бр. 8996), (дим. 41x28x2,5) (Сл. 27); *Рождество Богородичино* $\tilde{\text{C}}$ ТОЕ РОЖДЕСТВО ПР $\tilde{\text{C}}$ ТЫА БЦЫ (рег. бр. 8995), (дим. 40x27,5x2,5) (Сл. 28); *Вознесение Христово* $\tilde{\text{C}}$ ТОЕ ВОЗНЕСЕНІЕ ГДЯ НАШЕГ ω (рег. бр. 8994), (дим. 41x28x2) (Сл. 29); *Преображение Христово* $\tilde{\text{C}}$ ТОЕ ПРЕОБРАЖЕНІЕ ГДЯ ІНС $\tilde{\text{X}}$ С (рег. бр. 8992), (дим. 40x27,5x2) (Сл. 30); *Лазарево воскресение* ВОСКР $\tilde{\text{C}}$ НІЕ ЛАЗАРЕВО (рег. бр. 8993), (дим. 41x28x3) (Сл. 31);

Надиконостасниот крст е насликан со Распетието Христово и персонификациите на четирите евангелисти сместени во тролисните завршеточи на аглите од крстот. (Сл. 32) Ангелот на источниот, бикот на јужниот, лавот на северниот и ореолот на северниот крак од крстот. Помеѓу аглите на крстот вметнати се претстави на серафими. Крстот е фланкиран со две придружни икони со претставите на Богородица (с) $\tilde{\text{M}}$ Р БЖІА и Јован Богослов (ј) $\tilde{\text{C}}$: ІОАНН. Распетието е поставено на правоагона табла на која се насликани адамовиот череп и два аждера.

Приложнички натпис е запишан во горните агли на подождето со аждерите:

СН КРСТЕ ПРНЛОЖІ .. МНЛЕ ГРОЗДАНОВНЧ
РАБЯ СНАКА ЕГ ω ЛАЗАР ЗА .. ЛЕС.. ЗДРАВЛЕ Н
ДУШБА СПАСЕННЕ

Од иконите депонирани во црквата (во наосот и на галеријата на кат) воглавно дела на зографот Крсте сочувани се следните икони:

- св. *Георги* $\tilde{\text{C}}$ ТЫН ВЕЛКОМ $\tilde{\text{C}}$ ЕННК ГЕ ω РГНА (рег. бр. 11029) (дим. 97x78,5x2) (Сл. 33);

- св. *Никола* $\tilde{\text{C}}$ ТЫН НІКОЛА (рег. бр. 11030) (дим. 97x78,5x2) (Сл. 34) потпишана од авторот Крсте РЖКОА КР $\tilde{\text{C}}$ ТА ЗОГРЯФЯ 1825 и со приложнички текст запишан на задната страна на иконата СНО НК ω Н ПРНЛОЖН КНРГ ІОВАН Н ЗЛАТЯ ЗА ДУШХ СПОМЕНГ 1825;

- св. *Димитрија* (рег. бр. 11031) (дим. 75,5x57,5x2,5) (Сл. 35) со приложнички текст СІА ІКОНА ПРНЛОЖНШЯ / БОГАТНОВЦЫ ТОШЕ / САМНГ ЕГ ω КНМО / БРАТГ ЕГ ω КАМЧЕ 1832;

- св. *Харалампіј* $\tilde{\text{C}}$ ТЫН ХАРАЛАМПИЯ (рег. бр. 11032) (дим. 84x60x3) (Сл. 36) со приложнички текст СМНЛЕ АПОСТОЛГ / ЯНЕ ОУХТ ЗАФНРГ Н ПОКОННН / ЪОРО / УРГАНЦИОЦН / 1833;

- св. *Харалампіј* $\tilde{\text{C}}$: ХАРАЛАМПИЯ (рег. бр. 11033) (дим. 23,5x17,5x1,5) (Сл. 37);

- Богородица со Христос МР ѠV (рег. бр. 11034) (дим. 29x23x1,5) (Сл. 38) - недостасува;

- св. Ѓорѓи (рег. бр. 11035) (дим. 33x25x2) (Сл. 39) - недостасува;

- Св. Меркуриј Ї: ВЕЛНКОМЧЕННН МРКХРІН (рег. бр. 11036) (дим. 67x27,5x2) (Сл. 40);

- Богородица со Христос МТР БЖІА (рег. бр. 11037) (дим. ?x?x?) (Сл. 41);

- св. Константин и Елена Ї: ЦРБ КХСТАДІН Ї: ВЕЛЕННА (рег. бр. 11038) (дим. 67x51x2,5) со приложнички текст СІА ІКОНА ПРНЛОЖН КҮР ТРНПХН ГРОЗДАНОВЕНЪ ЗЯ ДШХ ЕМХ СПОМЕНЪ 1827; (Сл. 42)

- св. Атанасиј (рег. бр. 11039) (дим. 54x42x2,5) - непознат зограф од XIX век; (Сл. 43)

- св. Недела СТІА НДЕЛА (рег. бр. 11040) (дим. 75x60x2); (Сл. 44)

- св. Марија Египетска Ї: ПРЕПОДОБНА МЯРІА ЕГУТАНІНА (рег. бр. 11044) (дим. 95x40x2,5); (Сл. 45)

- Архангелот Михаил насликан во цел раст (порта од иконостасен премин) (рег. бр. 11050) (дим. 158x48x3), дело на непознат зограф; (Сл. 46)

- Задпрестолен крст со Распетието Христово (рег. бр. 11045) (дим. 145x115x2) (Сл. 47) и со приложнички текст СНА ПРНЛОЖН МАЛННЪ Н БРАТЪ ЕГѠ; и придружните икони на св. Јован Богослов СТІН КАНЪ (рег. бр. 11046) (дим. 84x30,5x1,5) (Сл. 48) и Богородица.

Икони сликани со техника масло на платно од автор со руска провиниенција од втората или третата деценија на XX век се следните:

21755 - св. Елисавета СВ. ПРВЕДНА ЕЛСАВЕТА (дим. 205x70), масло на платно, XX век (Сл. 48)

21758 - Исус Христос ІНС ХРС (дим. 205x70), масло на платно, XX век = ЯЗЪ ЕСМЪ СВЪТЪ МНРХ (Сл. 49)

21759 - св. Сергие Гадонски СВ. ПР. СЕРГІН ГАДОНЧУД (дим. 205x70), масло на платно, XX век (Сл. 50)

21760 - св. Богородица со Христос МР ѠV (дим. 205x70), масло на платно, XX век (Сл. 51)

21761 - Царски двери - лево крило (дим. 187,5x46), масло на платно, XX век (Сл. 53)

21762 - Царски двери - десно крило (дим. 187,5x46), масло на платно, XX век (Сл. 53)

21763 - Тајна вечера ТАННА ВЕЧЕРА (дим. 116,5x65,5), масло на платно, XX век (Сл. 52)

и една икона од Д. А. Папрадишки која недостасува во црквата:

21764 - Богородица со Христос (дим. 35,3x28), масло на платно, 1923 год., автор Д. А. Папрадишки.

Иконостасните икони од рускиот автор во депото на катот од црквата Св. Никола, с. Уланци, според претставниците од црковниот одбор, биле донесени од црква Св. Троица од с. Убого, денес во рушевини.

За творештвото на Зографот Крсте, еден од најплодните во околината на Велес, веќе е повеќепати пишувано во минатото.²¹ Црквата Св. Никола во с. Уланци, како што можеме да видиме, поседува поголем број икони, дел сигнирани и датирани од авторот а дел авторизирани кои понатака ќе послужат како одредница во заокружување на неговото творештво.

Сидното сликарство во црквата Св. Никола во с. Уланци, сочувано делумно во олтарниот простор, потемнето од наталожени саѓи и прекриено со соли не дава јасна слика за стилско-ликовните одлики. Се работи за солидна зографска група која користи црковнословенски ракопис и вметнува локални култови препознатливи за охридската архиепископија (св. Климент), присутни и во други цркви од повардарието од овој период. Во отсуство на попрецизни аналогии, сликарството во црквата Св. Никола може да се смести пошироко, од крајот на XVI и почетокот на XVII век во рамките на епирско-охридскиот-костурскиот културен круг и веројатно е дело на линотопските патувачки работилници.

²¹ В. Поповска - Коробар, *Зографите Крсте од Велес*, 90-95 (со преглед на дотогашните сознанија за творештвото на зографот Крсте од Велес со свој прилог во обзедување на нови дела и дистинкција на двата зографи со близок уметнички стил зографите Крсте од Велес и Крсте Поп Трајанович); За делата на Зографот Крсте во црквата Св. Ѓорѓи во селото Црквино близу до Велес, в.; Д. Николовски, *Прелиминарни конзерваторски истражувања на црквата Св. Ѓорѓи во с. Црквино, велешко*, Ниш и Византија XIV, Ниш 2016, 480-482.

Darko NIKOLOVSKI

**THE CHURCH OF ST.NICHOLAS IN THE VILLAGE ULANCI
NEAR GRADSKO**

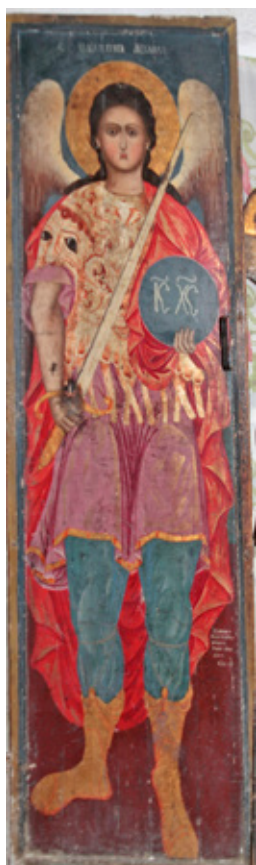
Summary

The church of St. Nicholas in the village UlanCI in the municipality of Gradsko is one of the several Post Byzantine churches which has partially preserved fresco painting, thus demonstrating a true testament about the continual artistic activity in the region of Povardarie. Alongside the frescos painting from the end of the 16th century, and the beginning of the 17th century, and the renewal from the 19th century the church likewise has many icons accomplished by the painter recognized by the name Zograph Krste from Veles.

Partially preserved are the fresco painting the altar space in the church of St. Nicholas in the village of UlanCI ,covered by grime and salts which can't give a clear picture regarding the style and painting features. The painting group has a steady approach, using the Church Slavic script and inserting the local

cults, known from the Archbishopric of Ohrid (St. Clement), and this is also present during this period in other churches in the region of Povardarie. With the absence of more accurate painting analogies we may give an approximate date about the end of the 16th century to the beginning of the 17th century within the frames of recognized Epirus-Ohrid-Kastoria cultural circle, and probably a work completed by the traveling painting groups from the village of Linotopi.

The creations by the painter Zograph Krste is most prolific in the region of Veles. In the church of St. Nicolas in the village UlanCI noticeable are many icons, some are signed and dated by the author, some are authorized, and onward this will be a determiner for encircling his opus.

Сл. 15. Архангелот Михаил (рег. бр. 11041)

Сл. 16. Богородица со Христос (рег. бр. 11042)

Сл. 17. Исус Христос (рег. бр. 11048)

Сл. 18. Св. Јован Крстител (рег. бр. 11049)

Сл. 19. Царските двери (рег. бр. 11043)

Сл. 20. Богородица со Христос и двајца светители во аглите (рег. бр. 11047)

Сл. 21. Св. Тома (рег. бр. 11028)

Сл. 22. Раѓањето Христово (рег. бр. 11027)

Сл. 23. Крштевањето Христово (рег. бр. 11026)

Сл. 24. Св. Петар и Павле (рег. бр. 8999)

Сл. 25. Влегување во Ерусалим (рег. бр. 8998)

Сл. 26. Воскресение Христово (рег. бр. 8997)

Сл. 27. Успение Богородичино (рег. бр. 8996)

Сл. 28. Рождество Богородичино (рег. бр. 8995)

Сл. 29. Вознесение Христово (рег. бр. 8994)

Сл. 30. Преображение Христово (рег. бр. 8992)

Сл. 31. Лазарево воскресение (рег. бр. 8993)

Сл. 32. Надиконостасниот крст

Сл. 33. св. Георги (рег. бр. 11029)

Сл. 34. Св. Никола (рег. бр. 11030)

Сл. 35. Св. Димитрија (рег. бр. 11031)

Сл. 36. Св. Харалампиј (рег. бр. 11032)

Сл. 37. Св. Харалампиј (рег. бр. 11033)

Сл. 38. Богородица со Христос (рег. бр. 11034)

Сл. 39. Св. Ѓорѓи (рег. бр. 11035)

Сл. 40. Св. Меркуриј (рег. бр. 11036)

Сл. 41. Богородица со Христос (рег. бр. 11037)

Сл. 42. Св. Константин и Елена (рег. бр. 11038)

Сл. 43. Св. Атанасиј (рег. бр. 11039)

Сл. 44. Св. Недела (рег. бр. 11040)

Сл. 45. Св. Марија Египетска (рег. бр. 11044)

Сл. 46. Архангелот Михаил (рег. бр. 11050)

Сл. 47. Задпрестолен крст со Распетието Христово (рег. бр. 11045)

Сл. 48. Св. Јован Богослов (рег. бр. 11046)

Сл. 49. Св. Елисавета (рег. бр. 21755)

Сл. 50. Исус Христос (рег. бр. 21758)

Сл. 50. Св. Сергие Гадонски (рег. бр. 21759)

Сл. 51. Св. Богородица со Христос (рег. бр. 21760)

Сл. 52. Тајна вечера (рег. бр. 21763)

Сл. 53. Царски двери - лево крило (рег. бр. 21761), Царски двери - десно крило (рег. бр. 21762)